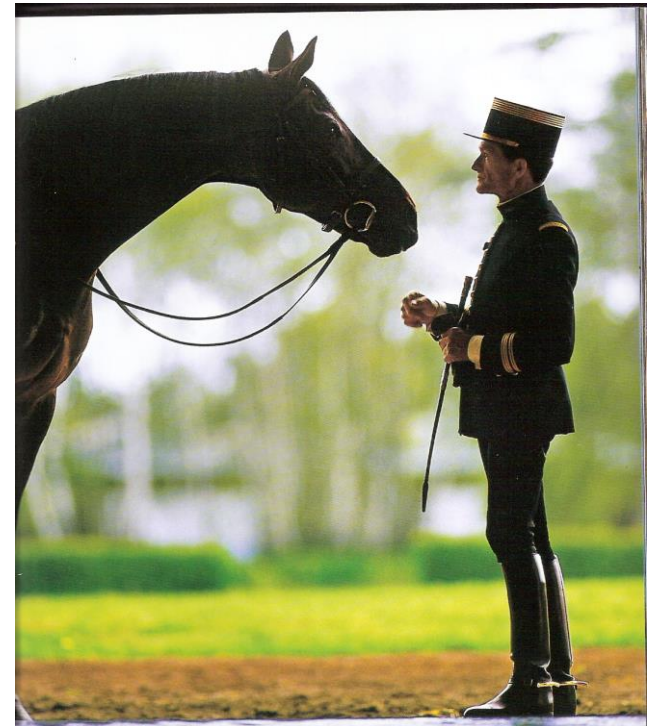

Bemutakozás

- Nevem: Thomka Iván
- 1980-ban Gödöllőn végeztem mint agrármérnök
- majd Kaposváron szereztem lótenyésztő szakmérnöki diplomát
- Dolgoztam közigazgatásban, állattenyésztő vállalatnál, méneseknél és tenyésztőszervezetnél.
- 10 évig voltam az utolsó állami méntelep vezetője Nagycenken
- Ezután a NÉBIH főfelügyelője voltam, 2018-ban kezdtem meg nyugdíjas éveimet
- 2019-ben a Soproni Egyetem címzetes egyetemi docense lettem.
- Jelenleg is tanítok Sopronban és Kaposváron

Teljesítmény

- **Gazdasági állatok teljesítménye:**
  - Súly gyarapodás, tejtermelés, szaporaság
- **A LÓ speciális helyzete:**
  - Haszonállat ???? **Kedvtelésből tartott állat.**
  - Fajtánként eltérő tulajdonságok a kívánatosak, és ezek a tulajdonságok is több gén által befolyásoltak. (környezet nagy, genetika kisebb szerepe)
- **Muraközi értékmérő tulajdonságai; .....**
  - Ezekre a tulajdonságokra kell szelektálni, ezekre tulajdonságokra kell rákérdezni a teljesítményvizsgálaton.
  - A teljesítmény **objektív értékelése**, ezen alapuló **szelekció**, a **TENYÉSZTÉS** alapja
  - Nem kell teljesítmény vizsgálat, ha a populáció egésze munkában van, automatikus a szelektálódás

A ló teljesítménye

- **Életteljesítmény:** versenyeredmények, kiemelt tenyészversenyek eredménye, nyert összeg, **hasznos élettartam, szaporulati eredmények, örökítő képesség, tenyészérték.**
- **Teljesítmény vizsgálat:** Cél, hogy a tenyésztési célnak megfeleléség alapján jó közelítésű *becsléssel* rangsorolni tudjuk az állományt. A fenti tulajdonságokra is enged következtetni a jól összeállított tesztsorozat.
- Biztosítja további értékmérő tulajdonságok értékelését:
- „szépség”, mozgás, terhelhetőség, edzhetőség, állóképesség, munkakészség, képezhetőség, „szerethetőség”, ősök értékelése, stb.
- Sem részben, sem egészében ne legyen öncélú, de a lehetőségekhez mérten legyen szakszerű és alapos a vizsgálat.

- A teljesítmény vizsgálat célja:
- **Értékbecslés**
- Minél előbb, minél rövidebb idő alatt, minél pontosabb, minél több, pontos (mérhető) adat alapján **becslés** az adott ló tenyésztési célnak megfelelőségéről.
- Arról, hogy az egyed várhatólag a a populáció egészét tenyésztésbe álltása esetén kedvezően, kedvezőtlenül, vagy alig befolyásolja.

- A teljesítményvizsgálat története;
- A lóra ülésel, a befogással elkezdődött. „Ha már két lovas van, akkor azok megmérkőznek.”
- Amíg a lovat használták, az állomány legnagyobb része kipróbálás alatt állt. (munkalovak, hintós lovak, katonalovak)
- A LÓ, a méntelepek, sorsa a II. világháború után. („Ménesgazda” című film, a ló a mezőgazdaság átszervezésének útjában.)
- Új „ménösszpontosító állomások” (Sümege, Parád, Nagycenk)
- Ménkipróbálás titokban
- ÁTV-k kora. STV-k a ménpark jelentős hányadára kiterjesztve, tudományos háttér (mozgáselemzés, izombiopszia)
- OMMI.... MGSZH.... NÉBIH....Egyesületek

- Út a teljesítményvizsgára:
- Tenyésztési szabályzatnak megfelelő származás(célpárosítás, az ősök értékelése)
- Egészséges, megfelelő küllemű, csikó.
- (Azonosítás, dokumentumok)
- FELNEVELÉS
- ÁEÚ státusz és annak igazolása.
- Előszemle, a felnevelés során többször is. (választáskor)
- K É P Z É S
- V I Z S G A

Küllemi bírálat

**Fel kell készíteni a lovat (3 hónap)
Betanítás, lábvégek, tápállapot, ápoltság stb.**

Ne így. Legalább a.....

.....felvezető higgye el, hogy *ez a legszebb ló*

Tudjon megállni szabályosan a ló is...

...és a felvezető is!

A LŐ MÉRLETEINEK FELVÉTELE

/ MÉRŐESZKÖZÖK /

- A-B marmagasság
- C-D övméret
- E-F hátmagasság
- G-H farháb magasság
- K-J ferde törzhosszúság
- L-M vízszintes törzhossz
- J-J ferde farhosszúság
- P-M vízszintes farhosszúság
- X-Y szár-körméret

farszélességi méretek

I	e-f
II	g-h
III	i-j

az övméret mérése

Lepke-könyv 90

Szeressük lovunkat

Akkor szép lesz

Startszám, kantár, felvezetőszár

Mozgásbírálát lépésben és ügetésben

- **Elölről és hátulról;**
  - Járás korrektsége
  - A végtagok egyenestől való eltérő előrevitele és talajra helyezése
  - **Oldalról;**
  - A mozgás mechanikája, térnyerése, lendülete
  - Lábsorrend tisztasága
  - Egyensúly, rugalmasság
  - A végtagok hajlítása, talajtól való ellökése
  - A mozgásfolyamat összhangja
- (lábak felvétele, lábvégek vizsgálata)

Fogatolás

Betanítás;

A legfontosabb a fokozatosság és a biztonság.

Esetünkben fontos, hogy mennyi idő alatt, mennyire könnyen tanul be a csikó. Ez csak központosított felkészítéssel bírálható el.

Betanításnál nagy segítség a tanító ló, de a teljesítmény objektíven egyes fogatolásban bírálható el.

Hol és mikor kezdődött
Magyar fogatolás és kocsitípusok
Hajtás, befogás-kifogás
Balesetmegelőzés

A nagycenki Méntelep nóniusz kettes fogata. Hajtó:
Szarvas Zoltán 2008

- ie. 4.évezredből származó cserépedény
Európa legrégebbi kocsiábrázolása

(Budakalász)

Hol és mikor kezdődött?

- Sumér tárcsakerekes harci kocsi Kr.e. 2800

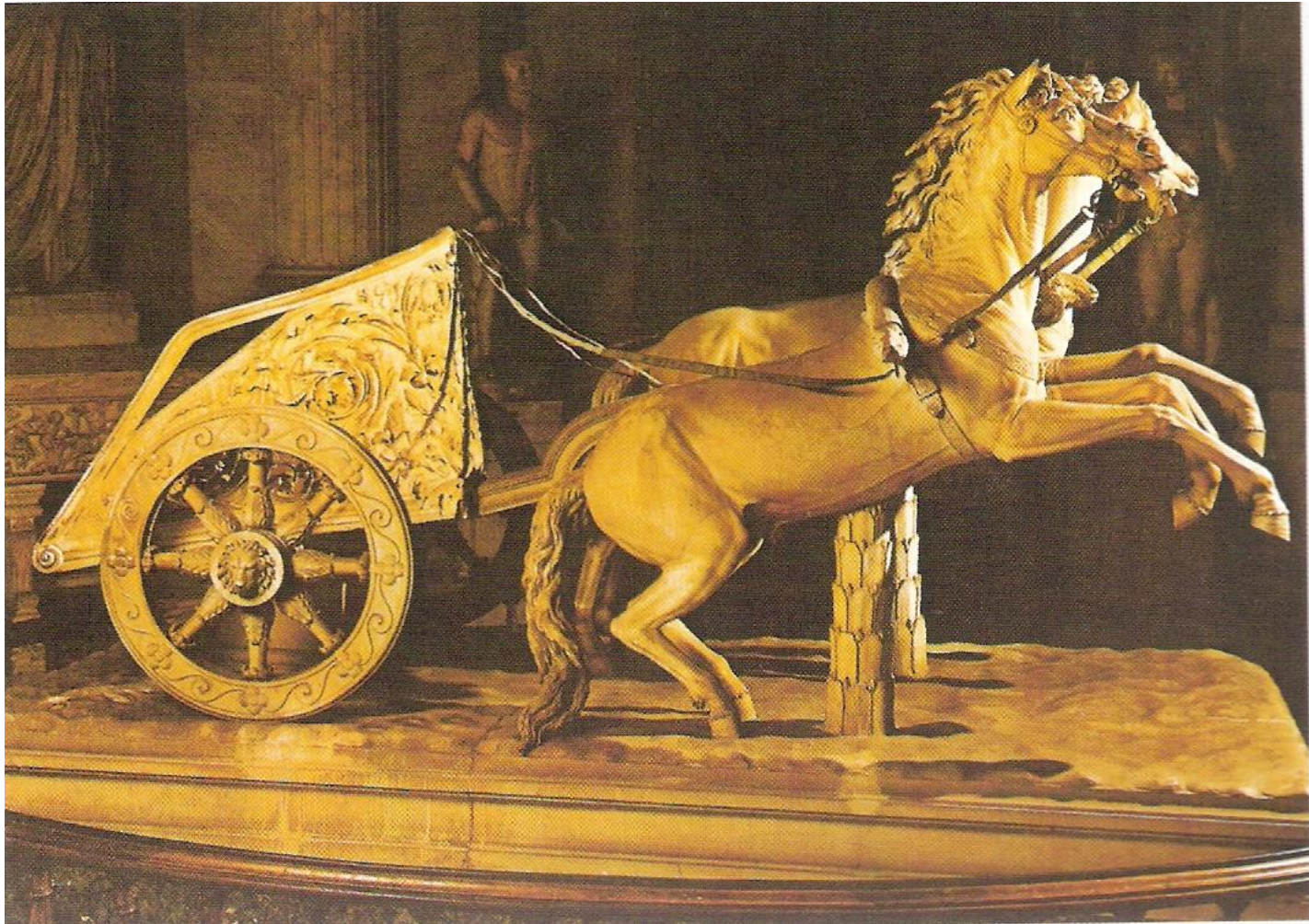
Tutenkhámon sírkamrájában talált aranylemez Kr.e
1350 körül

- Asszír oroslánvadászat Kr.e. 883-859

- Négy lóval fogatolt görög versenykocsi a „quadriga”
- A fogatversenyek a 25. olimpián tűnnek fel először Kr.e. 648.

- „biga” ábrázolás a Római Birodalom korából

A magyar fogatolás

Foto Walthner Berta, 1930

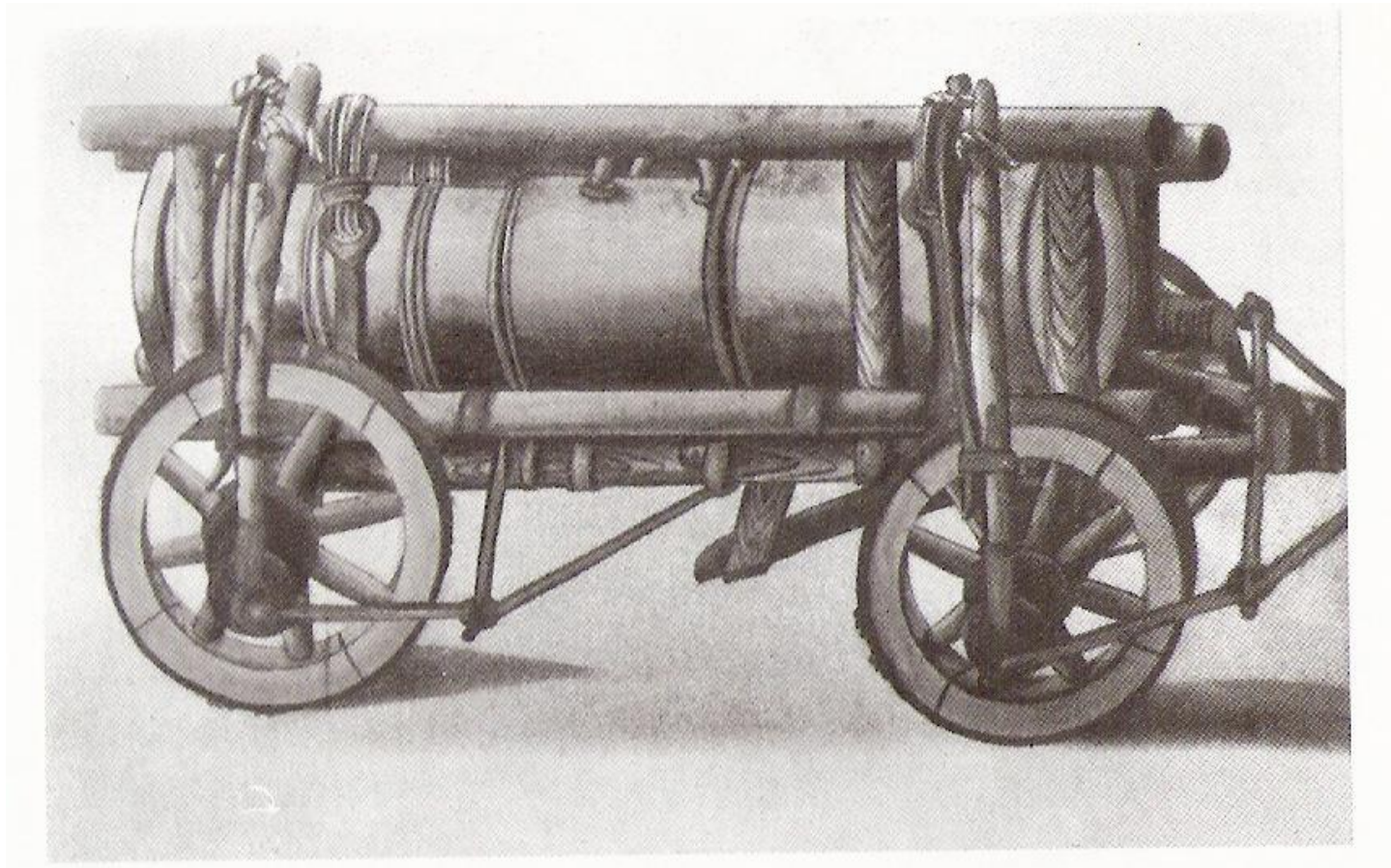
Pettkó-Szandtner Tibor bábolnai ötösfogata

Der Bábolnaer Fünfergespann von *Tibor Pettkó-Szandtner*

- Fogat Mátyás Király idejéből

- Mátyás király „Elefánt” nevű ágyúját szállító lócsös szekér

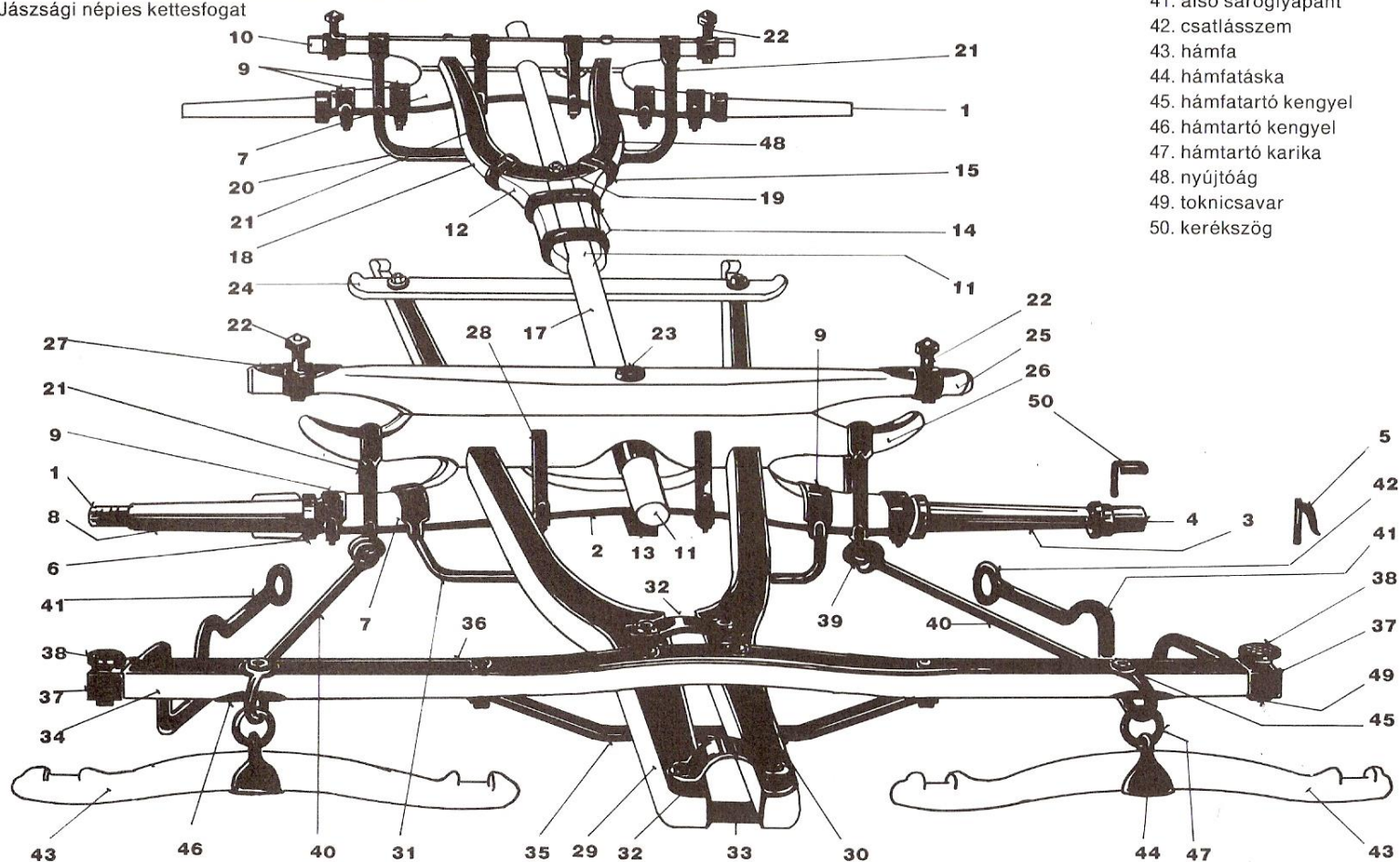
20. Jászsági népies kettősfogat

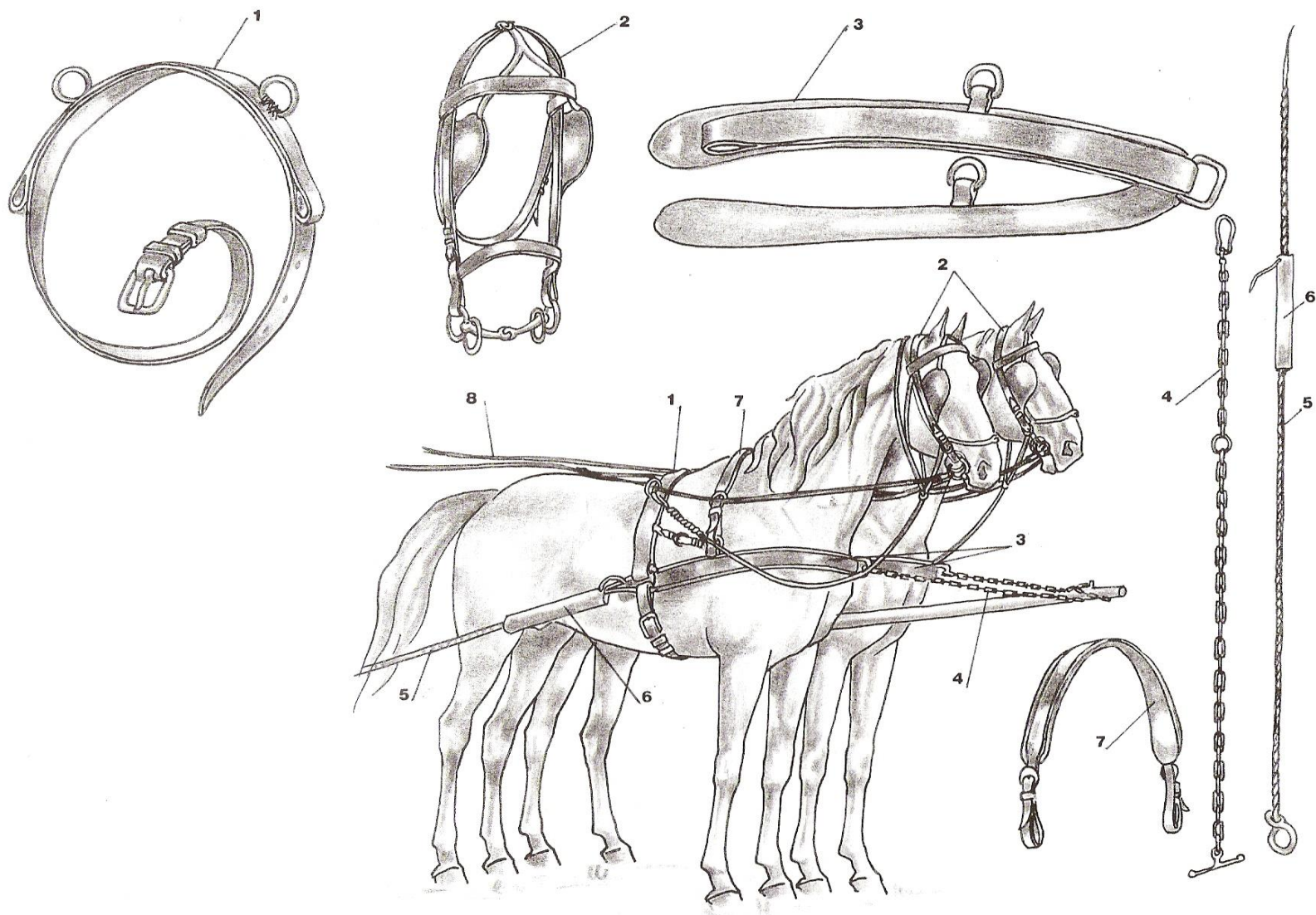
A szekér alváza

1. tengely
2. tengelyderék
3. tengelyostor, tengelycsap
4. tengelyvégtok
5. tengelyvégszög
6. tengelyperem
7. tengelytok
8. kerékagypersely
9. tengelyagypánt
10. hátsó vánkosa
11. nyújtó
12. nyújtómarok

13. nyújtószár vasalás
14. nyújtókarika
15. pánt
16. nyújtószárny vasalás
17. nyújtódörgölő
18. vakszeg
19. nyújtószeg
20. nyújtószárny kikötővas
21. összefogópánt
22. rakoncaágas
23. derékszög
24. juha
25. fergettyű
26. elővánkós

27. rakoncaágas
28. összefogópánt
29. rúdszárny
30. rúdszárnyvasalás
31. rúdszárnykikötővas
32. rúdszárnyösszekötő
33. alsó rúdtartóvas
34. felhérc
35. felhércrögzőtő vasalás
36. felhércvasalás
37. felhérc végkarika
38. felhérc-rózsa
39. felhérckikötővas-szem
40. felhérckikötővas
41. alsó saroglyapánt
42. csatlásszem
43. hámfá
44. hámfatáska
45. hámfatartó kengyel
46. hámtartó kengyel
47. hámtartó karika
48. nyújtóág
49. toknicsavar
50. kerékszög

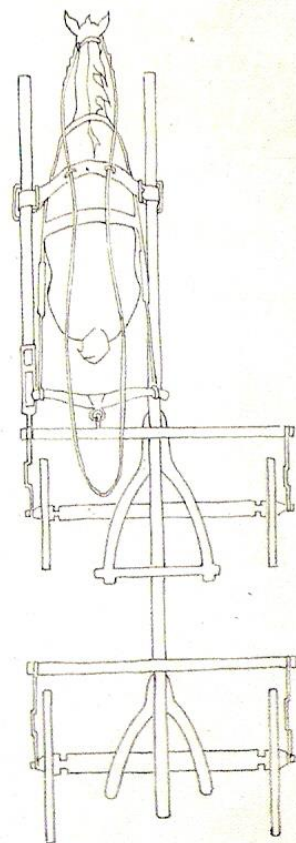

Az ígás lószerszám részei

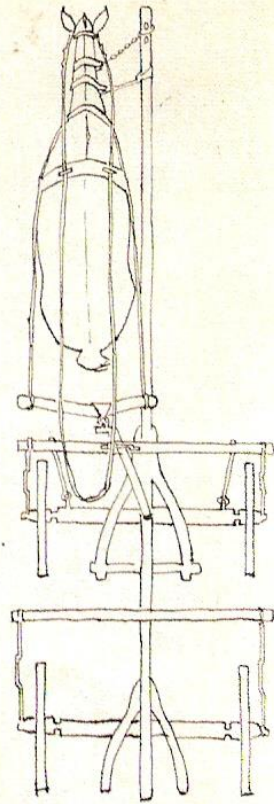
- 1. kápa vagy hátszija a haslóval
- 2. kantár

- 3. szügyelő vagy húzólap
- 4. tartólánc
- 5. kötélisráng

- 6. hámfá vagy istrángtáska
- 7. vállszija vagy marszija
- 8. szár

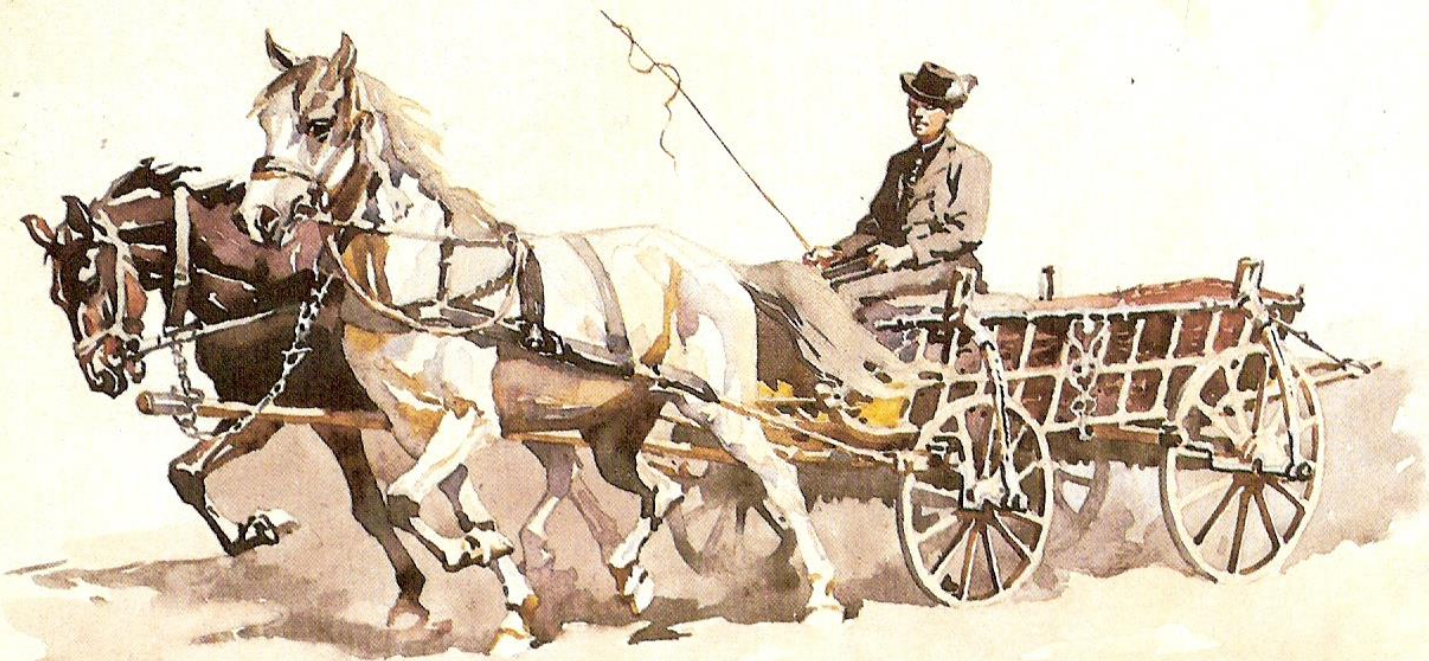

*Pásztorfogal Tiszacsegén és a Hortobágyon. Egy lovat fognak be, a jobboldali riúd a körípen van, a baloldali a
ferhécs balvégére csatolják. A könnyű kis szekérbe fű-fakaszt tesznek, a pásztor nem bakról, hanem a szekér alján ülve hajt. A Tiszán tú-
lon a kantáron sír nos szemellenző.*

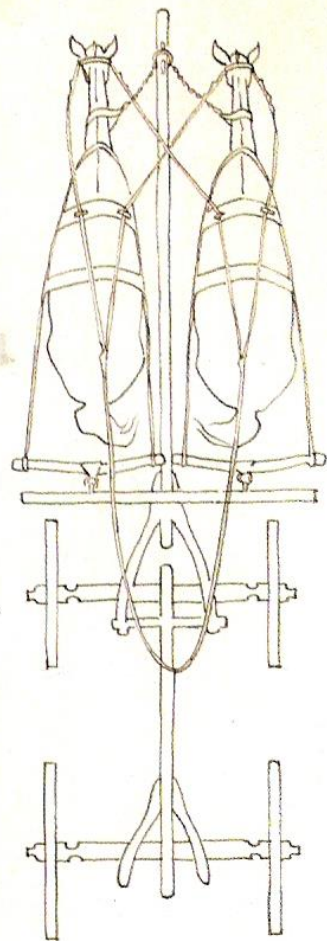

Berivovszky

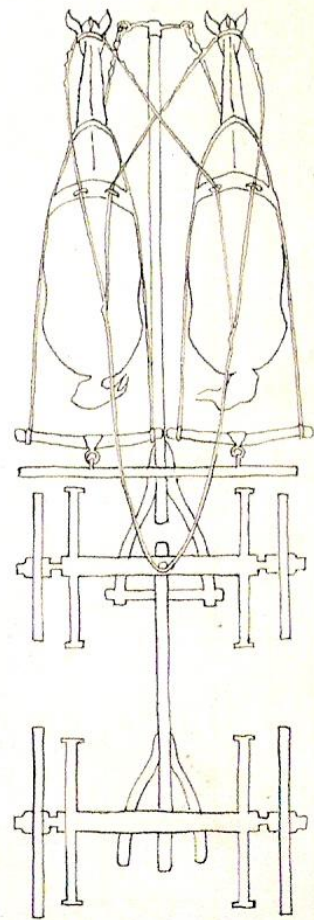
Egylovas fogat egy rúddal. Az ország több vidékén, különösen az Alföldön általában így szoktak lovát egy rúd mellé egyesbe fogni. A hámfajobbszára valamivel hosszabb. Egyesbe rendszerint könnyű szekeret használnak.

BENTOVSKY

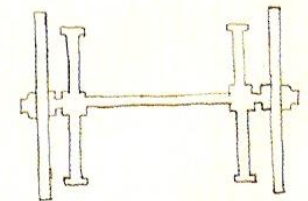
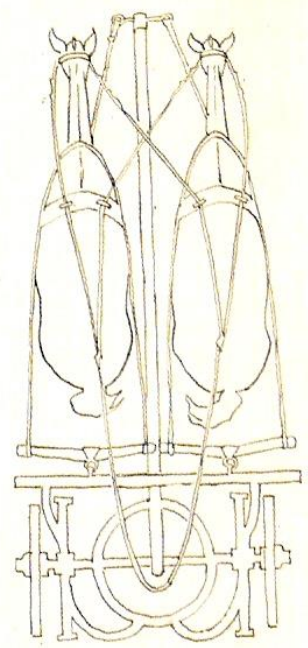
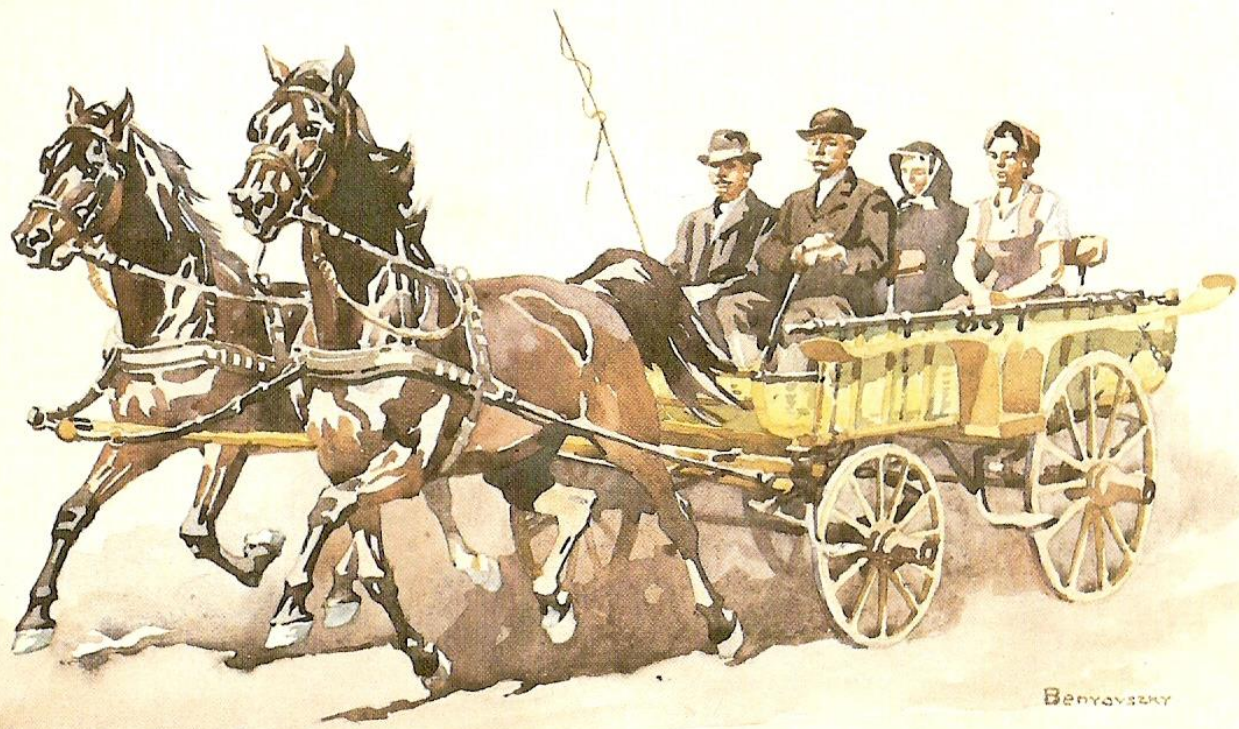

*Könnyű szekér Szabolcs és Zalatnár homokos vidékén. A Tiszántúl legkönnyebb szekere.
A hátsó saroglya teljesen egyenes, az első enyhén hajlított. Ezen a vidéken a kettős fogathoz is használnak
csengőt, de nem a ló nyakára akasztják, hanem a hámsülökhöz csatolják.*

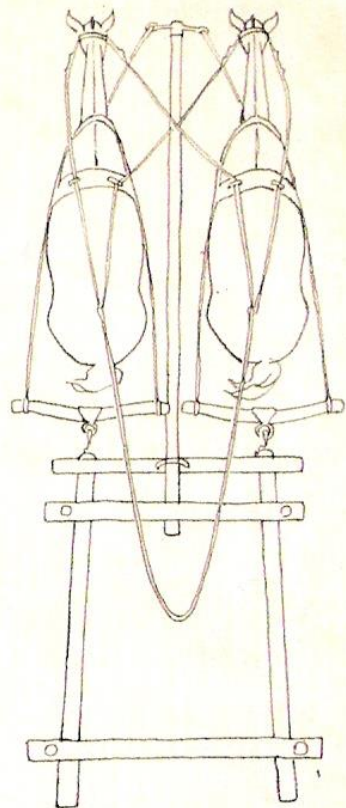

Körösi kocsi rugókkal. A körülkasos kocsi változata. Lócsök mellett a rüdszárny és a nyújtó mellett rugózással. A kocsi formája és festése olyan, mint a körülkasos körösi kocsié.

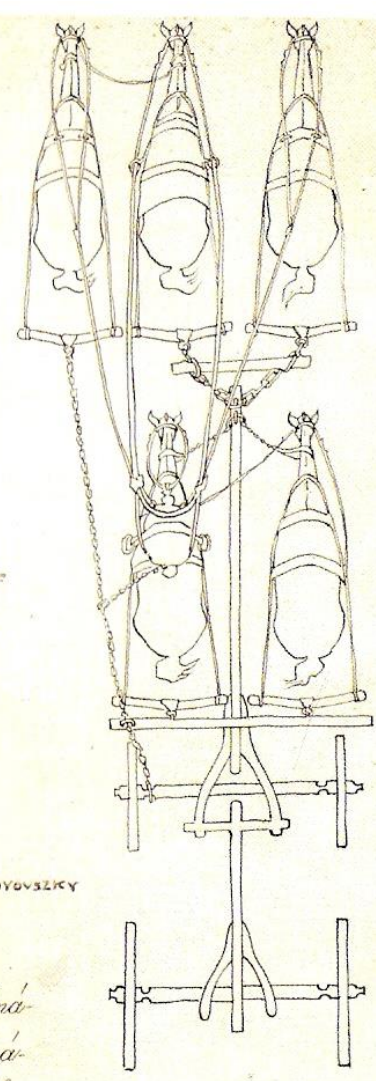

Dorozsmai kocsi rugókkal. Csak személyszállításra való, teherhordásra nem alkalmas, szép, izléses és könnyű kocsi. Nagyon elterjedt és kedvelt az Alföld egész déli vidékén, Csongrád, Csanád és Békés megyékben.

Az alföldi számdíszesebb alakja. A Duna-Tiszaközén, kivált Heveskémén környékén, meg Csongrád, Csánád és Bekis megyékben szokásos, hogy az öt-hatszázalatos kocsi felsőrészét oly módon szerelik az egyszerű számdíszekáira, hogy a löcsöket levéve a löcskarikákat a rakoncákra húzzák rá.

BENVÓSZKY

Csöfogat Debrecen környékén nyeregvel hajtva. Hajtási és befogási módja ugyanaz, mint a szatmári negyssfogató, de a gyepelő baloldali áru is fognak egy lovut, a lüncost. Hátfaját lüncru csatolják, amit a nyereg hátsó kapujáról lelógo' lánctartón vezetnek keresztül a ferhícn át a bal d. s. kerekágyhoz. A gyepelő lo' hátát fehér vászonnal takarják be, hogy a legyek eszé' sétől' védjék.

Fúvott gumis szentendrei kocsi

Fúvott gumis társas kocsi

A hajtókocsi alváza

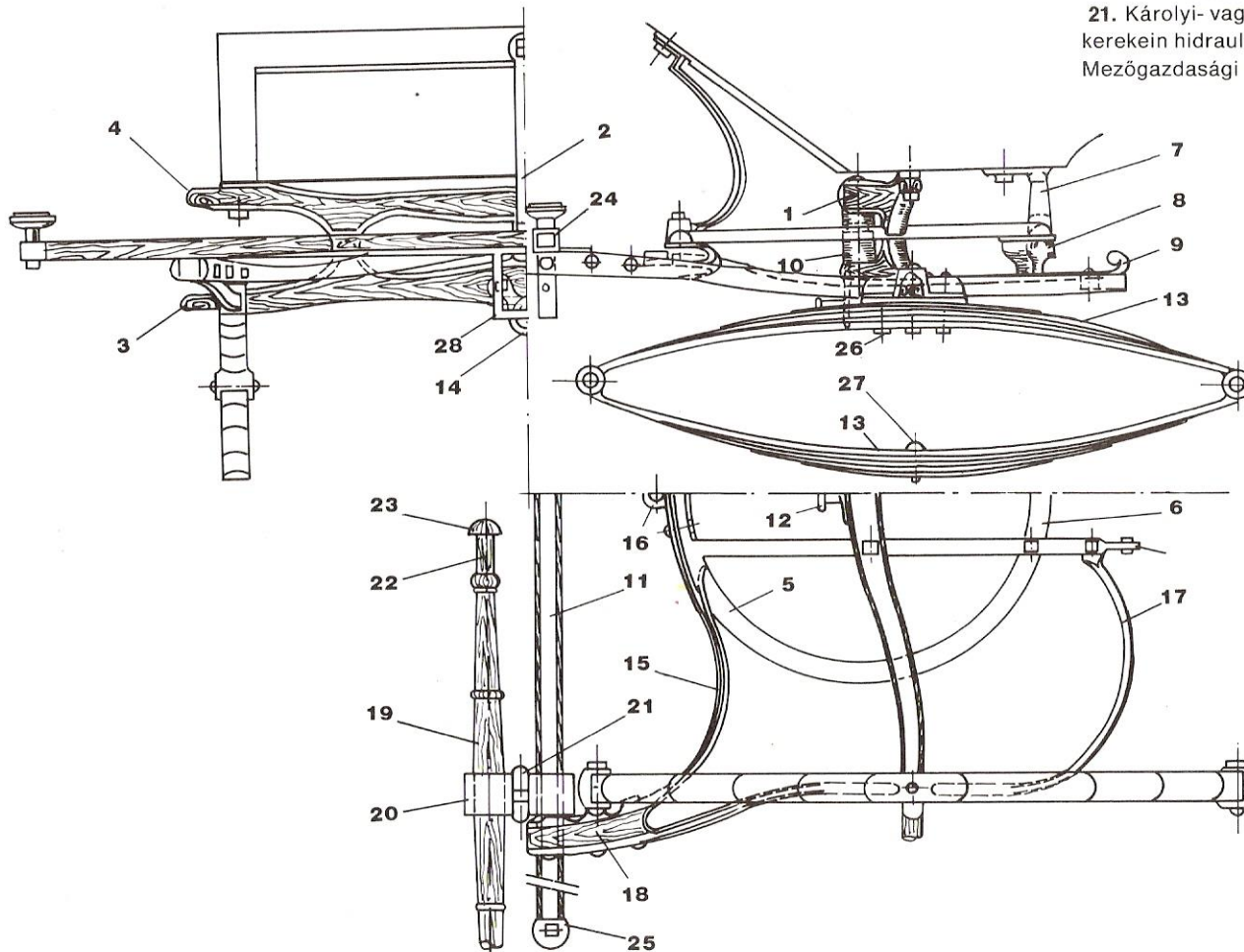
1. fergettyű
2. az ötödik kerék tartóvasa
3. derékszög tokfa
4. fergettyű (előlnézet)
5. ötödik kerék
6. zsírostalp
7. ötödik kerék-tartóvas
8. zsírostalp

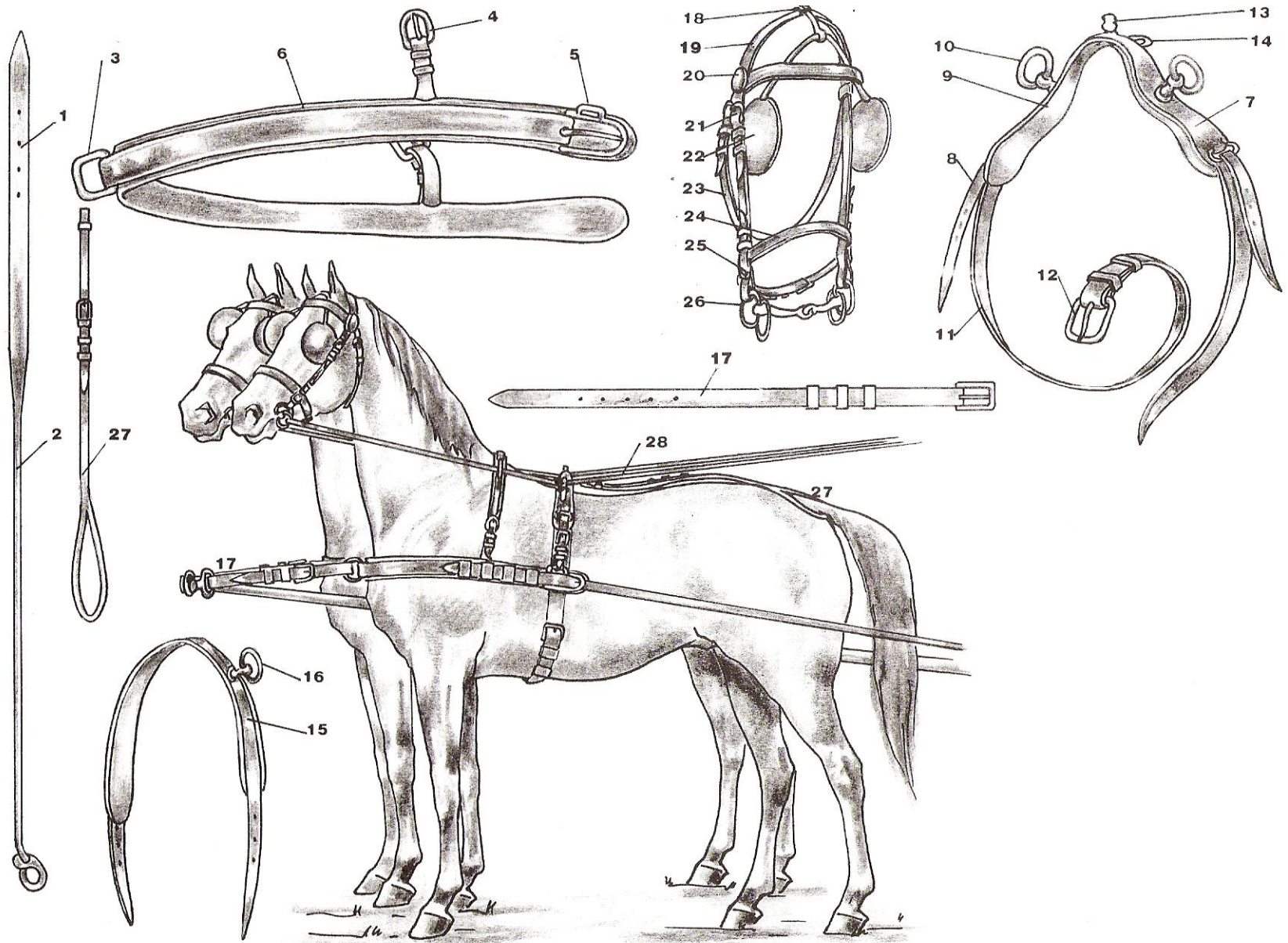
9. feszítővas
10. derékszög tok
11. felhérc
12. rúdpothár
13. rugó fölap
14. rúdpothár (előlnézet)
15. bajusz
16. hámfatartó szem
17. körszárny
18. villabetét

19. hámfaderék
20. hámfaszeg
21. hámfaszegfeszítő csavar
22. istrángfészek
23. hámfavég
24. felhérc-karika
25. felhérc-rózsa
26. körszárnycsavar
27. rugócsavar
28. rúdposár

21. Károlyi- vagy más néven fóti kocsi, a hátsó kerekein hidraulikus lábfékkel. (A Mezőhegyesi Mezőgazdasági Kombinát tulajdona)

Magyar keménykápás dízhám

1. istrángcsatlék	5. istrángcsat	9. kápapárna	13. középgomb	17. tartósíj	21. pofaszíj	25. zablafelkötő csatlék
2. istrángszár és csülök	6. szügylap	10. kápakarika	14. farmatringkarika	18. tartósíj	22. szemző	26. zablá
3. szügykarika	7. kápa	11. hasló	15. vállsíj	19. szemzötartó síj	23. állsíj	27. farmatring
4. vállsíjcsat	8. kápacsatlék	12. haslócsat	16. szárvezető karika	20. fülrózsa	24. orrsíj	28. szár

Gavallérkocsi

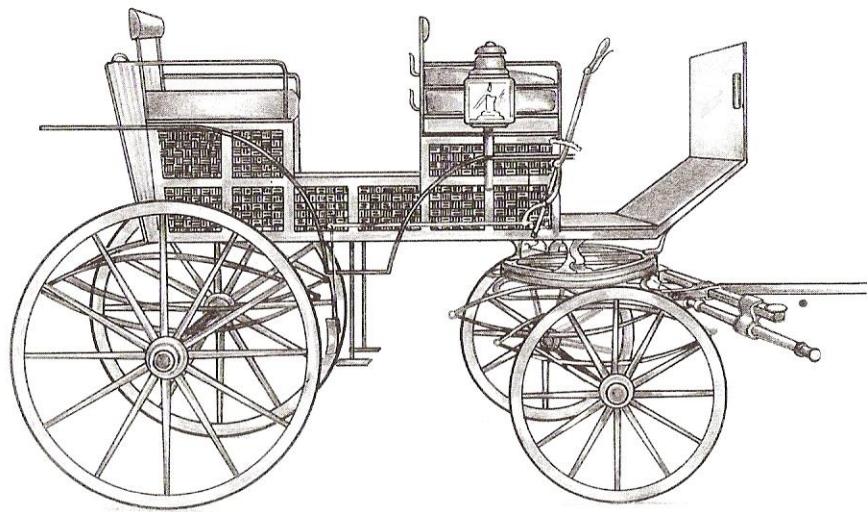

Társas vadász kocsi

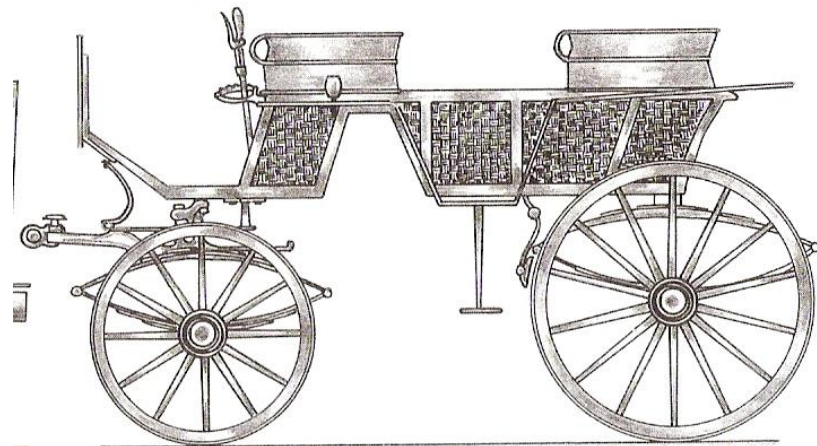

Terepkocsik

Károlyi kocsi

Eszterházi kocsi

Károlyi kocsi

Eszterházi kocsi

Városi utazókocsi

„LANDALETT” TÍPUSÚ HENTŐ,
AMELYET AZ ÉVSZAKNAK MEG-
FELELŐEN ZÁRT ÉS NYITOTT FOR-
MÁBAN HASZNALTAK A MÚLT
SZÁZAD MÁSODIK FELETÉN.

- Püspöki díshintó 1900-ból

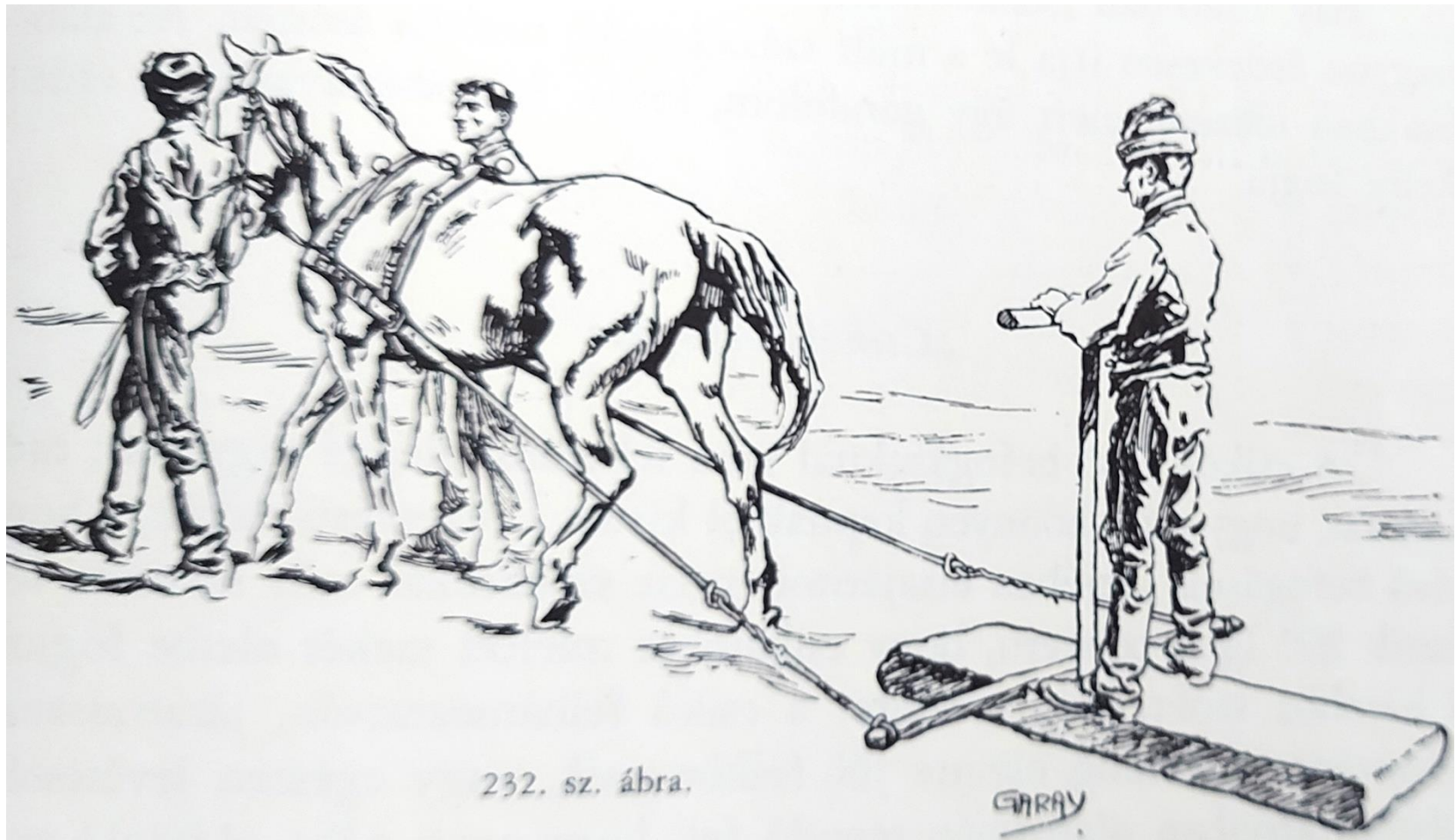
Betanítás

Csúszózás

232. sz. ábra.

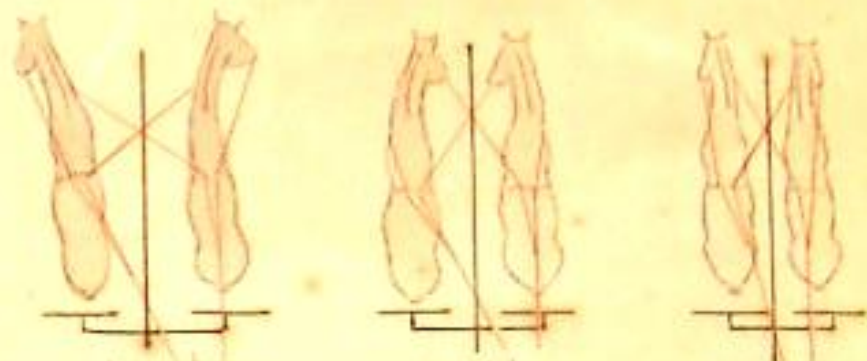
amelyik ló alacsonyabban
hordja a fejét.

annak keresztzsára legyen
felül

a csikó (ló) tanítása

hibás

hibás

szabályos

a keresztzsárak csatolása

a rövid marszif és a
túl szoros
hasló
hiba

megtörnek a
húzóvonalat!

a rüdvég magassága

négyes fogat

110 cm

kettes fogat

405 cm

rüd hossza

a keresztcszárak csatlakozása

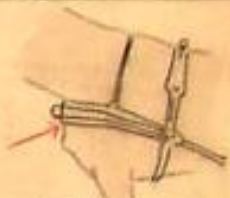
A-B A HÚZÓVONAL

így hibás a szerszámozás

túl mély

túl magas

szabályos

hibás

hibás

szabályos

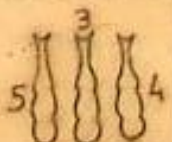
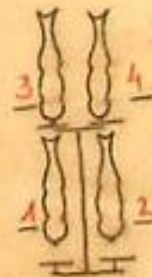
A SZÜGYELŐ ILLESZTÉSE

A ZABLA CSATOLÁSA

1. nyerges
2. rudas

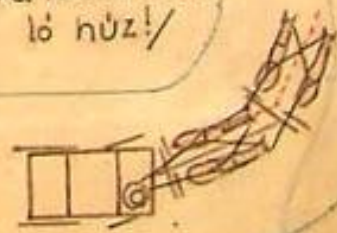
1. nyerges
2. rudas
3. gyepplős
4. ostorhegyes

1. nyerges
2. rudas
3. gyepplős
4. ostorhegyes
5. láncos

A NÉGYES- ÉS ÖTÖSFOGATOK SZABÁLYOS FORDULÁSÁNAK ALAPJA: AZ „ELLENÁLLÁS” ALKALMAZÁSA!

/a hátsó belső ló húz!/
Hej!

Gyölkönyki 1976

Zablák

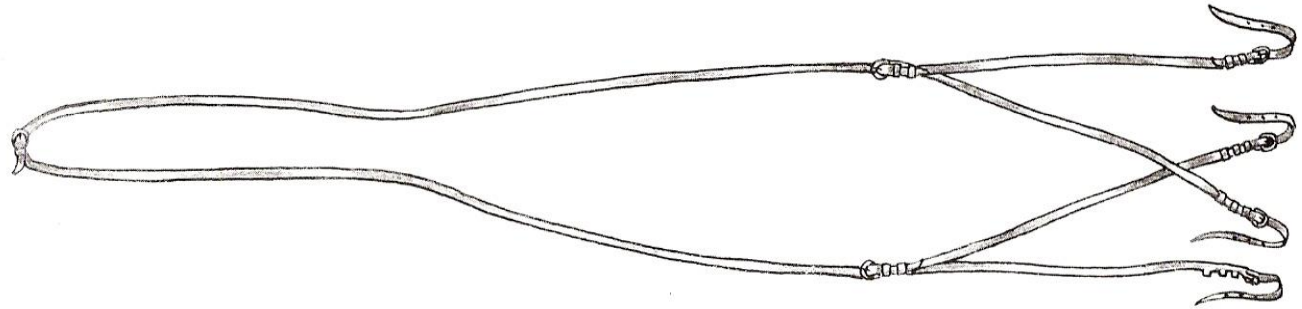

Hajtás

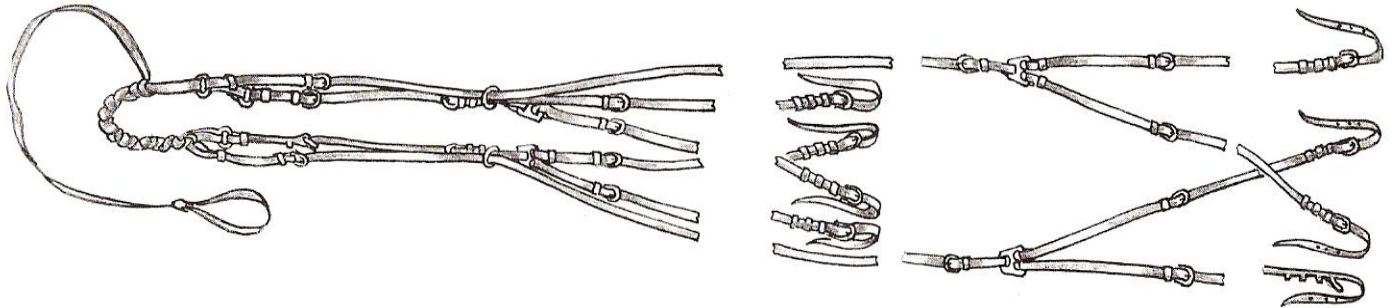

Szárak, szártípusok I.

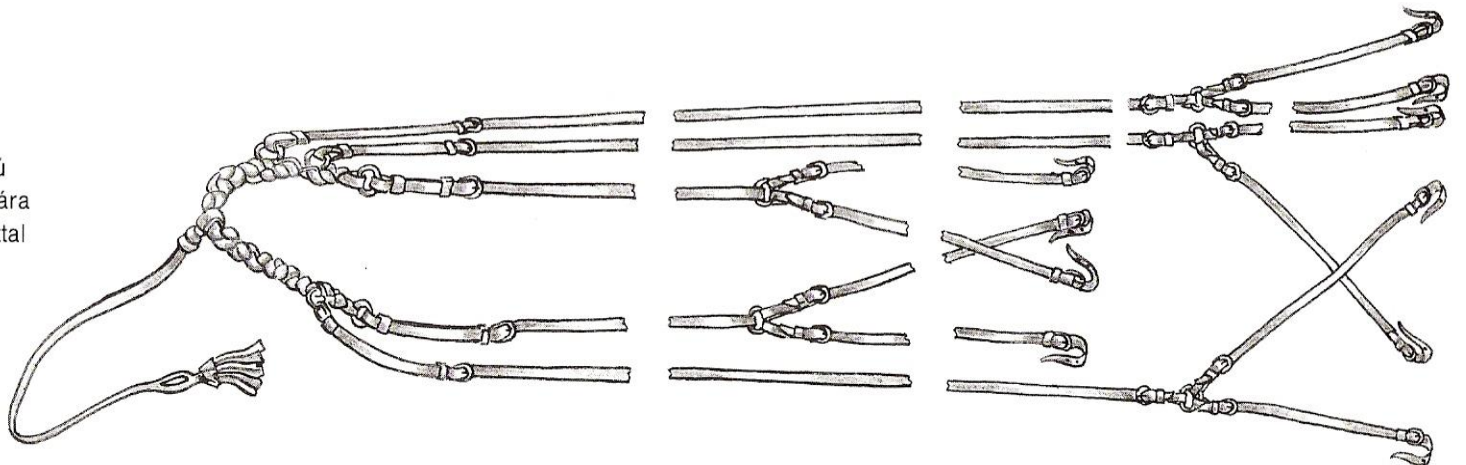
Egyszerű kettős hajtósár

Népies fogatolású négyesfogat hajtósára perces markolattal

Népies fogatolású ötösfogat hajtósára perces markolattal

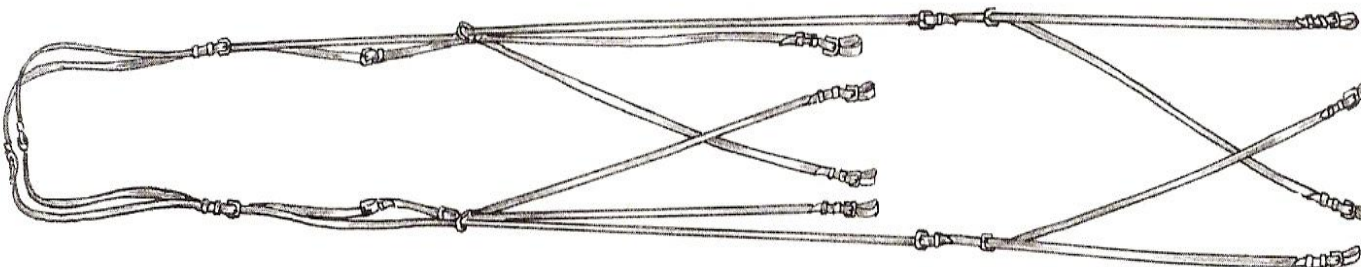

Szárak, szártípusok II.

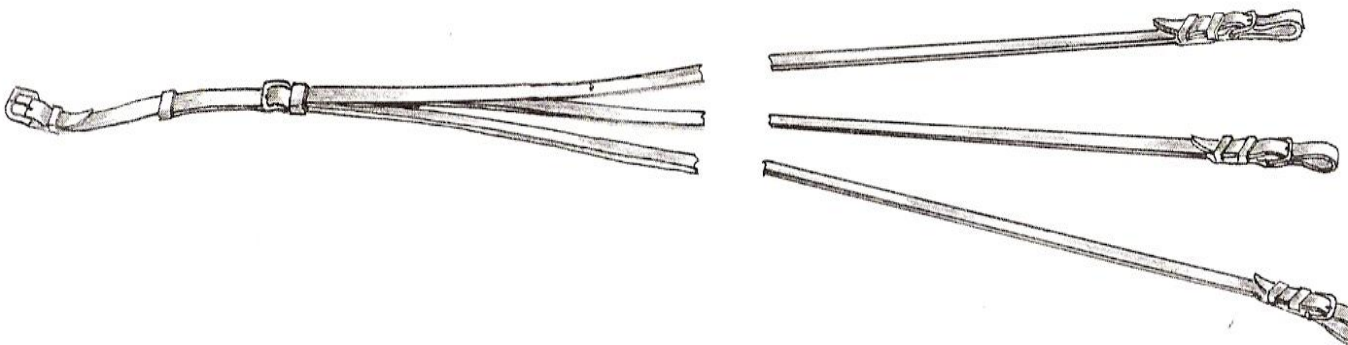
Széchenyi-szár

Négyesfogat hajtószár

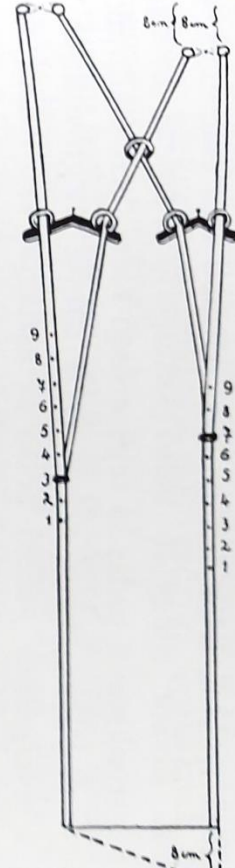
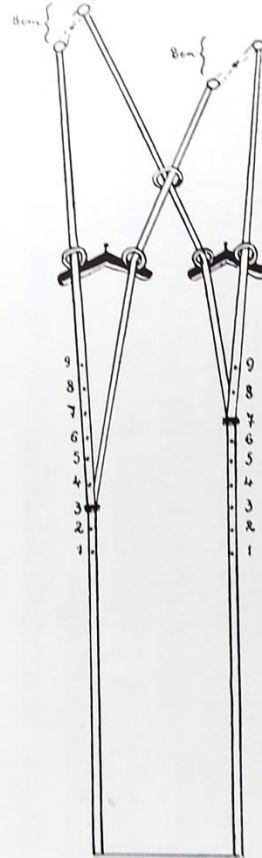
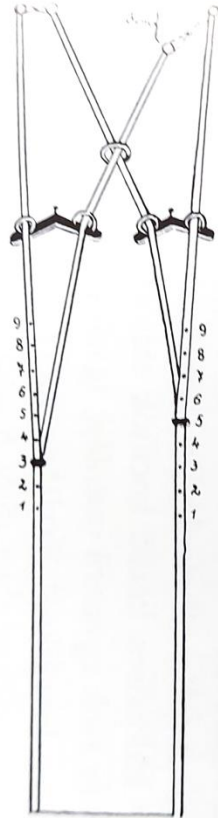
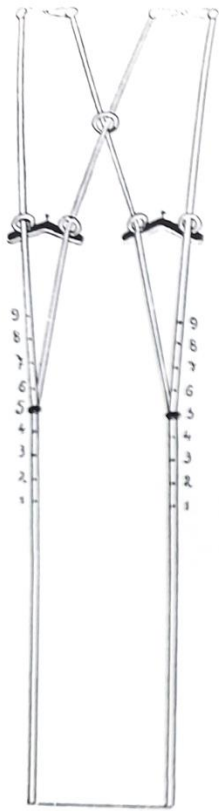

Ötösfogat első lovainak
hármaskeresztága

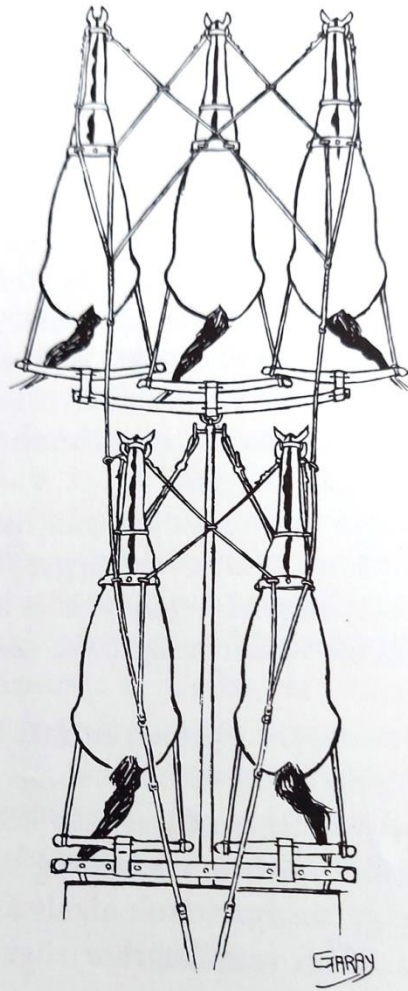

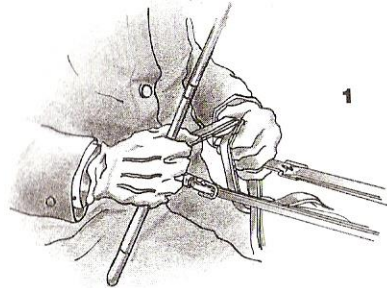
Szárak állítása

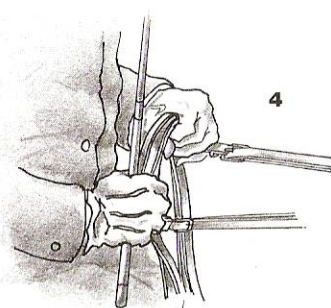
Ötös szár

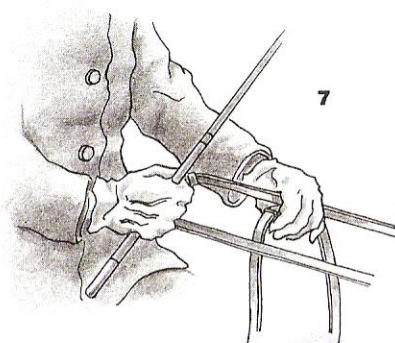
96b. sz. ábra.

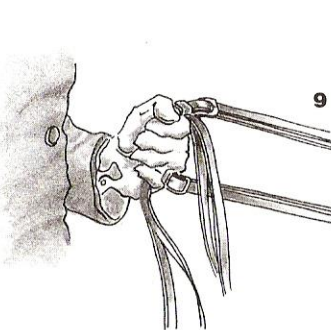
1

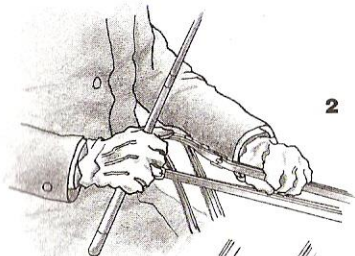
4

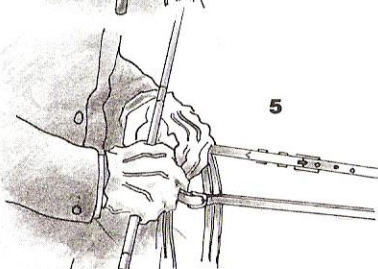
7

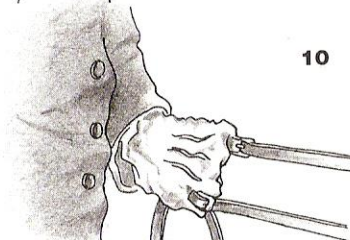
9

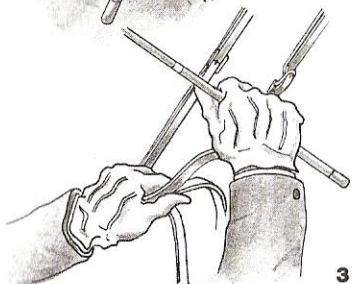
2

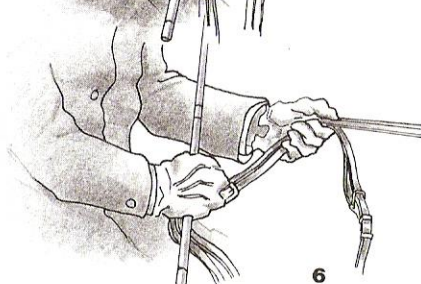
5

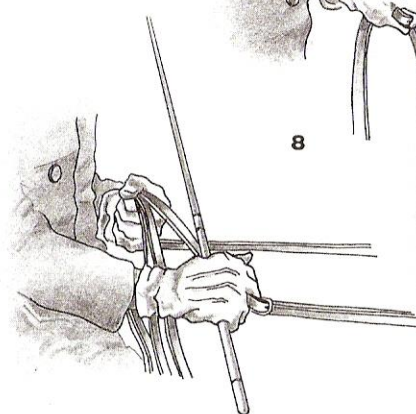
10

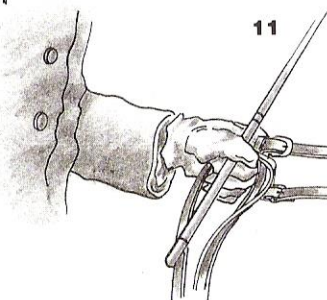
3

6

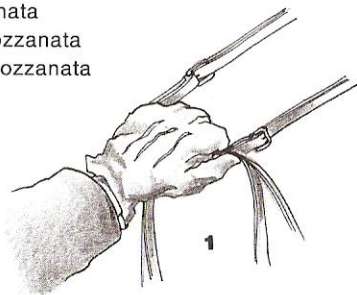
8

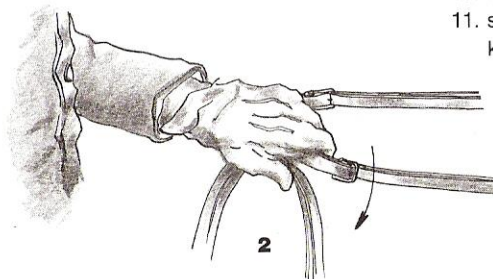
11

- 1. használati tartás
- 2. a szárrövidítés első mozzanata
- 3. a szárrövidítés második mozzanata
- 4. a szárhosszabbítás első mozzanata
- 5. a szárhosszabbítás második mozzanata
- 6. a szárhosszabbítás harmadik mozzanata

- 7. fordulat jobbra (kettesfogattal)
- 8. fordulat balra (kettesfogattal)
- 9. irányváltoztatás jobbra egy kézzel
- 10. irányváltoztatás jobbra egy kézzel
- 11. szártartás ostorral fékezésnél és köszönésnél.

1

2

- 1. Alaptartás
- 2. Alaptartás, jobbra húzódás

Szártartás versenynégyesnél

Befogás-kifogás

Szerszám és kocsi előkészítése

Ápolt, felszerszámozott lovak kivezetése

Rúdhoz vezetés, tartószíjak becsatolása

Hajtószárok becsatolása

Szárak rögzítése

Belső istrángok felhelyezése

Külső istráng felhelyezése a hámfára, majd rúdtartó szíjak meghúzása

Bakra ülés

Szárkezelés

Fogathajtás gyakorlat

Kifogás,tartósíj megeresztése után, istráng levétele a hámfáról és rögzítése a szerszámhoz

Szárak kicsatolása

Tartószíjak kicsatolása

Lovak elvezetése, ápolása

Egyes fogat

Kettes fogat

Baleset megelőzés

- Betanított és egymáshoz szoktatott lovak
- Képzett hajtó, segédhajtó
- A KRESZ előírásainak megfelelés (kocsi és hajtó)
- Hibátlan szerszámok és kocsi (fékberendezés)
- Közúti forgalomban ma már közlekedő partnerek ismereteire nem számíthatunk.

A TELJESÍTMÉNY VIZSGA

- Külföldi módszerek; Németország, Anglia, Franciaország, Hollandia, Svájc (freib.)
- Minél alaposabb, annál idő és munkaigényesebb és annál drágább.
- Nem elég csak a méneket vizsgálni, a teljes állományról kellene információk.
- **Célja:**
- minél több megalapozott, objektív, információ biztosítása az egyedről a tenyésztőknek,
- amelyek alapján összehasonlítható a tenyészállat a populáció egészével
- a tenyésztési cél szempontjából fontos tulajdonságok alapján

Donnerknall BEN

OL, Geb./No 16.4.1992, Dunkelbraun/hei loncé, 163/20,2/187

Züchter/Éleveur: Beat Nyligger, 3150 Schwarzenburg

Besitzer/Propriétaire: Beat und Eva Nyligger, 3150 Schwarzenburg www.stall-bea.ch

Info.: Station Châtillans Haras national, Centre de reproduction, 1500 Avenches

Tel. 029 676 63 00, Fax 029 676 63 04

E-Mail: info@hfnhara.ch, Internet: www.harasnational.ch

Eigenleistung: Spr. 5- & 6-jährig qualifiziert
Final Prom. CH, 7-jährig Klass. M, Dr. 4- & 5-jährig qualifiziert Final Prom. CH, 7-jährig Klass. M, M. 4- & 5-jährig qualifiziert Final Prom. CH Komb.

Verwandtschaft: Mutter Corlanda 5-j. qualif. Final Prom. CH, Dr. Klass. M, HG Daroven V CH, Dr. Klass. L, VG der Mutter Caron Ball BEN 4-j. qualif. Spr. & 5-j. qualif. Dr. & Komb. & 6-j. qualif. Komb., Caron Ball CH 4- & 5-j. qualif. Dr. & Komb., Caron Lady BEN Dr. Klass. S

Nachzuchtleistung: Aus. Nachz.: total 71, NK total 4-j. 31, 15 Töchter 30, davon 3 PZS

Performance propre: Saut 5- & 6 ans qualifié
Finales Prom. CH, 7 ans class. M, Dr. 4- & 5 ans qualifié Finales Prom. CH, 7 ans class. M, M. 4- & 5 ans qualifié Finales Prom. CH Komb.

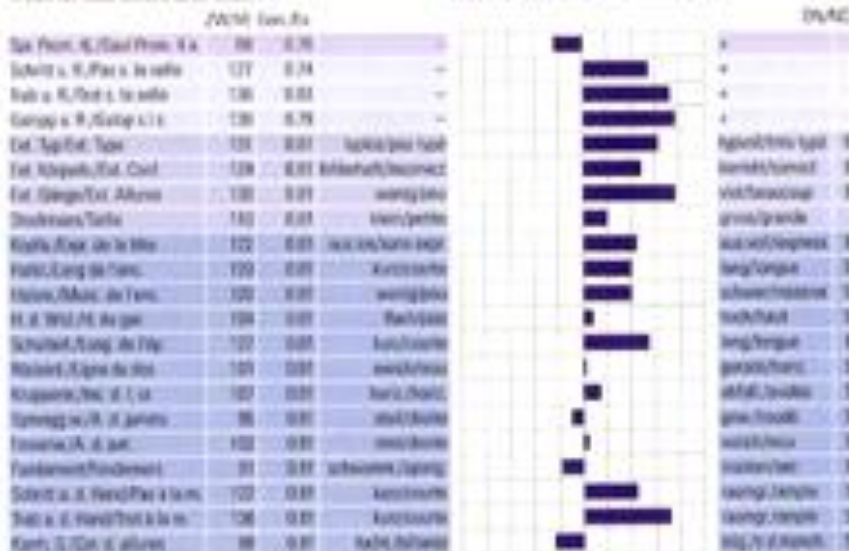
Performance de la parenté: Mère Corlanda 5 ans qual. Finales Prom. CH, Dr. class. M, D.F.S. Daroven V CH, Dr. class. L, P.F.S. de la mère Caron Ball BEN 4 ans qual. saut & 5 ans qual. dr. & 6 ans qual. comb., Caron Ball CH 4 & 5 ans qual. dr. & comb., Caron Lady BEN Dr. class. S

Performance de la descendance: Nombre total des descendants: 71; Desc. 4 ans et plus: 31, 15 filles SB, dont 9 PZS

Avant 18 ans/Avant 18 ans, total: 71

Avant 18 ans/Avant 18 ans, total: 71

Decktaxen/Taxes de saillie: Fr. 400.-- + Fr. 600.-- am 01.10.2008

Deckensatz/Engagement de saillie: NG/MN, KMA (C) Station Châtillans VD Norbert Curly 021 907 75 49 (Schweiz/Suisse)

Kürung/Approbation: Vorstellung in der Schweiz/Presentation en Suisse

	Donnerwetter	Düpat	Düpat
Donnerhall 1981/175/OL	1977/NA	Merk	Mitador
	Nivette	Markus	Marcotte 10
	1976/OL	Negola	Carnot
Corlanda 1988/162/CH	Il Capriccio	Concilio	Calypso II
	1983/OL	Duvertier	Magnet
	Andrea	Andermatt	Arden
	1984/CH	Suzette	Sirocco

A ló kérelme

- Gondoskodj rólam, munka után adj ennem, innom, tisztogass meg, adj száraz és kényelmes fekvőhelyet, hogy lefekhessek és kipihenhessem magam.
- Ne üss! Barátságos szavad többet ér számomra, mint ütésed. Bánjál velem türelemmel, szeretettel és ne légy hozzám goromba.
- Hűségesen szolgálak, viszlek a hátamon, húzom a kocsidat, örömmel dolgozom neked, ezért jutalmul simogass meg engem.
- Mielőtt befognál, vizsgált meg szerszámomat, patkómat, testemet, hogy minden rendben van-e rajtam. Nézd meg, hogy nincs-e fájó sebem! Ha be vagyok fogva, ne rángasd a gyeplőt, ne ostorozz, ne rúgj, ne üss, mert gyakran nem értem szavad. Magyarázd el kívánságodat szelíden és okosan.
- A fejem ne húzd fel, mert úgy nehéz a terhet húznom.
- Ne etess romlott takarmánnyal! Ha a jó széna nem ízlik, vizsgáld meg a fogamat, mert a fogfájás bosszantó és én azt nem tudom megmondani.
- Ne vágd le a sörényemet és a farkamat, amivel nyáron elhessegethetem a legyeket és szúnyogokat!
- Ha megöregszem, ne adj el szívtelen embereknek, akik halálra kínoznak, hanem vess véget az életkoromnak gyorsan és csendesen, légy kegyelmes hozzám

Köszönöm megtisztelő figyelmüket

Thomka Iván

az utolsó méntelep utolsó vezetője